

๑. ๔๒๓

วิชา
วิชาเคมี

เลขเชอร์ วิลลิสอนพงษ์าวดา

ฉบับ

หนังสือพิมพ์รายวัน

๒๒

๒๒

๒๒

๒๒

๒๒

๒๒

๑ ๔๒ (ก)

วิชาครู
กรมศึกษาธิการ

เลคเชอร์ วิชัลสอนพงษาวดาร

สำหรับ
นักเรียนฝึกหัด อาจารย์ ชั้นที่ ๒
ชั้น

ชน จรัส ชวนะ พันธุ์

พิมพ์ครั้งแรก ๑๐๐๐ ฉบับ

ร. ศ. ๑๒๖

ปกผ้ากระดาษเล่มละ ๑๓ บาท

โรงพิมพ์ อักษรนิค

คำนำ

หนังสือเด็ก ๆ เล่มนี้ เกิดแต่เด็กเซอร์ สำหรับนักเรียน
ฝึกหัด อาจารย์ ปีที่ ๒ ใน ศก ๑๒๔ เป็นต้นมา. ความ
ประสงค์ เดิม ของ ผู้เรียบเรียง ก็ เพื่อ จะ แนะนำ แห่ง การ สอน
พงษาวดาร ขึ้น เป็น วิชา สำคัญ ให้ แก่ ผู้กำลัง ฝึกหัด เป็น ครู อยู่
เหมือน อย่าง วิชา สอน ชนิดอื่น ๆ ที่ ได้ พิมพ์ เป็น เล่ม จำหน่าย มา
แล้วบ้าง ส่วน ผู้ที่ไม่ต้องการ จะ วิชา ครู หรือ วิชา สอน จะ ใช้ สมุด
เล่มนี้ เป็น เครื่อง ช่วย ชักจูง ให้ เข้า ใจ ยาน พงษาวดารต่าง ๆ ก็
คงจะได้

ขุน จรัส.

ห้อง กอง แบบ เรียน

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๖

บาปที่ เรือง

หน้า

ปร. โยชน ของ พงษาดาร	๑
ใจ ความ ของ พงษาดาร	๓
คำ แนะนำ ในการ สอน พงษาดาร	๔
ความ ยาก ในการ สอน พงษาดาร	๖
ความ ผิด ในการ สอน พงษาดาร	๘
๑ พยายาม จะ สอน มาก เกิน ไป	๙
๒ เรื่อง ที่ ครู สอน มัก ไม่ เป็น ที่ เข้าใจ ได้	๙
๓ ครู คง ความ มุ่งหมาย ไม่ ถูก	๙
๔ เด็ก ขี้ ความ ไม่ สดควร แก่ ชน	๑๐
๕ ครู ละ เผลอ ในการ เตรียม บท ที่ จะ สอน	๑๐
หลัก ของ การ แต่ง แบบ เรียน พงษาดาร	๑๐
ลำดับ ที่ จะ สอน พงษาดาร	๑๑
๑ เรื่อง ต่าง ๆ	๑๑

๒ ประวัติ	๑๓
๓ เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ	๑๔
๔ ลำดับ วงษ์ กษัตริย์	๑๕
๕ การ บ้าน เมือง	๑๔
วิธี สอน เป็น แผ่นดิน ๆ	๑๖
๑ สอน ตาม ลำดับ เหตุการณ์	๑๗
๒ สอนตามลำดับเหตุการณ์ ที่สำคัญ และ ไม่สำคัญ	๑๘
๓ สอน โดย ลำดับ หัวข้อ	๑๙
๔ สอน โดยประวัติ ของ คน ที่มี ชื่อเสียง	๒๐
๕ สอนโดยวิธีเปรียบเทียบ	๒๐
กิจการ ใน พงษาวดาร	๒๑
แบบสำหรับ จำ	๒๔
หนังสือโคลงฉันท์กาพย์กลอน ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับพงษาวดาร	๒๕
๑ ประโยชน์	๒๕
๒ วิธีเลือกหนังสือให้ สมน แก่ สัน	๒๖
กิจการ สงคราม	๒๗
๑ ประโยชน์	๒๗

	ก
	หน้า
๒ การตั้งสอน	๒๘
๓ การศึกษา	๒๙
การบ้านเมือง	๓๒
๑ สถานที่ต่าง ๆ	๓๒
๒ สถานที่ที่เก่า ๆ	๓๒
๓ ผู้มีชื่อเสียง ใน พงษาวดาร	๓๓
๔ หัวเมืองต่าง ๆ	๓๓
๕ ผู้มีอำนาจและสิ่งของใหม่ ๆ	๓๓
๖ การศึกษา	๓๔

วิธีสอนพงษาวดาร

ประโยชน์ ของ พงษาวดาร

(๑) พงษาวดาร ช่วยให้รู้ประวัติ และเหตุการณ์ ของ บ้านเมือง ที่ได้เป็นไป แล้ว แต่ บ้างถึง เหตุการณ์ จึง เป็น ความรู้ ที่มี ประโยชน์ มาก อย่าง หนึ่ง

(๒) พงษาวดาร กระทำให้ ผู้ ที่ ศึกษา เข้าใจ เกิด ความ รัก บ้านเมือง เกิด ความ กตัญญู ต่อชาติ เกิด ความ พอใจ ใน ความ ดี ความ เจริญ เกิด ความเกลียดชัง ความชั่วร้าย และถ้าชนลัทธิ ก็ กระทำให้ ผู้ ที่ ได้ รับ ความรู้ ได้ เป็น พลเมือง ดี ซึ่ง กตัญญู วิชา ภาษา จารย์ ควร ถือ เขา เป็น ความ เคารพ อย่าง สำคัญ ที่ สุด ในการ สอน พงษาวดาร

(๓) กระทำให้เด็กมีความเพลิดเพลิน และพอใจในการ
เล่าเรียน แต่ถ้าครูสอน ไม่ถูกวิธี ก็กดทับทำให้เบื่อหน่ายได้

(๔) เป็นสิ่ง ที่ทำให้มีความพิเคราะห์คิด ชื่น เพราะ
พงษาวดาร ให้ โอกาส แก่เด็ก ที่จะค้นคว้า หาเหตุผล ที่ จะรวบรวมขอบ
และ ที่ จะตกลงใจได้ เป็น แน่นนอน

(๕) ถ้า สอนให้ ถูกวิธี ก็ เป็น สิ่ง ที่ฝึกหัด นักเรียน
ให้ มีความจำได้ ชื่น

(๖) คนและ เหตุการณ์ ที่ ต้องไป แล้ว นั้น ยัง ปรากฏ อยู่
ใน หนังสือ จึงเป็น โอกาส ชื่นดี ที่ เรา ผู้เกิดใหม่ นั้น จะได้ พิจารณา
และ คิดถึง ตกตงใจ ว่า ที่ รัฐบาลไทย เมื่อได้ ทำ เช่น นั้น บ่อย ๆ
ก็ยอม เป็น เหตุ ให้ เรา เกิดความ ฉลาด ที่จะ รู้จัก คิดถึง สิ่งอื่น ๆ
ได้ ต่อไป เพื่อจะได้ ทราบว่า อะไร ควรชอบ อะไร ควรชัง
อะไร ควรถือเอาเป็น แบบอย่าง และอะไร ไม่ควร กระทำตาม

(๗) พงษาวดาร มักทำให้ เรา ใจชอบ เกิดความ ตั้งใจ
และ รู้จัก เข้าใจ เช่น เห็น เป็น ลักษณะดี มีประโยชน์
ที่ จะทำให้ เรา รู้จัก ประณีต ประณีต กับเพื่อนมนุษย์ ซึ่ง เป็น ชาติ
เดียวกัน

(๘) กระทำให้ เรา เกิดความ สนุก ตื่น ตื่น เช่น เมื่อ
ได้ ไป เห็น ของเก่า ๆ ใน พิพิธภัณฑ์ หรือ เมื่อได้ ไปดู พระราชวัง

เก่า ๆ หรือเมื่อได้ ไปถึง คำบอกต่าง ๆ ที่เคยเป็น ส่วนมาก มา
แต่ ครั้งโบราณ เป็นต้น

(๙) กระทำให้เรา พมคความ ลำเอียง ^{อัน} ความ
พมค ประมาท และ ปราศจาก ความ เกือบครึ่ง ชาติ ขึ้น ๆ เพราะ
ความ ลำเอียง ๆ ๓ ๆ เหล่านี้ ย่อม เกิด แก่ ความ เสื่อม อย่าง เดียว
เป็น มุถ

ใจความ ของ พงษาดาร

เมื่อ เรียบ เรียง พงษาดาร ^{ผู้} เรียบ เรียง ย่อมกล่าว
ด้วยอะไร หรือ ควร จะกล่าว ด้วยอะไร ^{นั้น} มี ผู้ ว่าไว้ เป็น
ความเห็น ต่าง ๆ กัน ดังนี้ :-

(๑) พงษาดาร ของ มนุษย์ ^{เป็น} เรื่อง ที่กล่าว ด้วย คนดี
คือ สละสล่า ความ เสียหาย ออก ^{จน} แลเห็น แก่ ความดี ชัดเจน ขึ้น
หรือ ถ้า มีความ ดีมาก เพียงใด ก็ควร ยกย่อง สรรเสริญ ให้ มาก
เพียงนั้น ไม่ควร จะตก เต็ม ต่อเติม ให้ มาก จนเกิน ความ จริง ไป
^{นั้น} และ เป็น ข้อใหญ่ ใจ ความ ที่ ^{ผู้} เรียบ เรียง พงษาดาร ควร ถิ่น เอา
เป็น หลัก (ท่าน ราชารย คาโลด เป็น ผู้ กล่าว)

(๒) พงษาดาร มี ความ ประสงค์ ที่ จะ ค้น หา เอา ถิ่นชน
ที่ ดี ของคน ^{นั้น} กล่าว เติบ ฐ ^{และ} จะสอน ให้ ^{รู้} ว่า ความ มีดี กับ

ความ ถูก ทั้ง สองน เป็นของ ต่าง กันมาก ความ มุ่งหมาย อีก
 ข้าง หนึ่ง ก็ คือ เพื่อ จะบอก ให้ ทราบ ว่า ต้น เหตุ ของ ความ
 เจริญ ชัย แก่ จักร ราช ใด ๆ คือ คน ที่มี สันดาน และ ความ ประพฤติ ดี
 ไม่ใช่ ทรัพย์สิน เงินทอง หรือ วิชา ความรู้

(๓) พงษาวดาร คือ ก. เรื่อง ก๊ก มนุษย์ และ เหตุ การณ์
 ข. ถ้าว นบ ด้วย ร้อย ด้วย พัน เพื่อให้ คน ใน ปัจจุบัน (ผู้ ไม่
 เคย ได้ พบ เห็น ตัวอย่าง ของ ตนเอง เป็นแต่ มี ใจ คิด คำนึง เห็น
 เพื่อ ๆ ไป และเป็น ตัว รู้ จัก เข้า ร้อน แกน ด้วย เค้า นั้น) ดัดแปลง
 ไว้ เป็น เครื่อง ประดับ บัญญา ข. พยายาม ทำให้ คน ที่ มี อยู่ ใน เรื่อง
 เหล่า นั้น ตี แกะ สันดาน ความ ประพฤติ ของ คน ให้ เขา เห็น ก. และ ฉาก
 เห็น ต่อ เหตุ กับ ผล ใน เหตุการณ์ ใหญ่ ๆ ให้ เห็น ชัด ชื่น (ท่าน
 ข้าราชการ ใน กักตบ เป็น ผู้ กล่าว)

(๔) พงษาวดาร เป็น บทเรียน กว้าง แบบ อันนี้ ให้ คน
 ขึ้น หลัง ประพฤติ ตาม (นักปราชญ์ ครัก ผู้หนึ่ง เป็น ผู้ กล่าว)

คำ แนะนำ ในการ สอน พงษาวดาร

(๑) ครู ควร สอน ภูมิศาสตร์ ไป ด้วย กับ พงษาวดาร เพื่อ
 นักเรียน จะได้ เข้าใจ ใน พงษาวดาร ของ พันท บ้านเมือง ของ การ

งาน ที่เกี่ยวข้อง กับ ประเทศ และ ของการ คำขาย ชัดเจน ขึ้น

(๒) ครู ควรอ่าน พจนานุกรม ให้เข้าใจ ให้ ดี เสียก่อน จึง
ค่อย สอน และ เมื่อ สอน ก็ควร ระวัง อย่า ให้ ข้อความ สำคัญ ๆ
คลาดเคลื่อน จาก ที่ มีอยู่ ใน หนังสือได้ แต่ อย่างไร ก็ดี อย่า กาง
หนังสือ สอน เป็น อันขาด ต้อง สอน ด้วย ความ เข้าใจ ของ ตนเอง

(๓) ถ้า จะสอน อะไร ก็ควร สอน ให้ เป็น เรื่อง ติดต่อกัน
กันไป ให้ จึง ได้ ระวัง อย่า ให้ ขาด ๆ จีน ๆ สอน นิด นวล
โน่น หน่อย

(๔) จง ดูคำ ที่ เน้น ให้ เด็ก เห็น ว่า พจนานุกรม เป็น เรื่อง
ที่ เกี่ยวเนื่อง ถึงกัน กับ หนังสือ อื่น ๆ เช่น เสง พ่าย, จดหมาย เหตุ,
และ คำ จากฎ ใน แผ่น ศีลา เก่า ๆ เป็นต้น

(๕) ควร ทำให้ นักเรียน เข้าใจ ใน ความ เจริญ ต่าง ๆ ให้
แน่นอน ตามแต่ จะ ได้ กับ ทั้ง ให้ จำ เหตุ การณ์ สำคัญ ๆ ที่ เกิด
ขึ้น ใน ศักราช ต่าง ๆ ให้ ได้ ด้วย เพื่อ จะได้ เป็น เครื่อง ช่วย
ใน การ เถาเรียน ข้อความ ถัด ๆ สูง ๆ ต่อไป ภาย หน้า

(๖) จง ดูคำ ที่ หา โอกาส ให้ เด็ก ได้ ใช้ ถึง ที่ เรียน รู้ ได้ ให้
มาก ตามแต่ จะ ได้

(๗) ควร สอน ให้ เด็ก รู้จัก พันธุ พิษ ชาติ เพราะ ที่ ใน ข้อ ความ ที่ เป็น
ราชการ เกี่ยวของ กับ แผ่นดิน และ ให้ รู้จัก ขนบ ธรรมเนียม ต่าง ๆ

ที่^๑ เสนไป ตามประเพณี ของ บ้านเมือง ด้วย. พงษาวดาร ของ^๑ สิ่ง
 เหตุอันเป็นข้อสำคัญ ที่^๑ ทักเต็กจำเ็น จะ^๑ คงไว้ เพราะเหตุ
 ว่าเป็น^๑ สิ่ง ที่^๑ ช่วยให้เข้าใจ ใน การงานต่าง ๆ ที่^๑ เป็นอยู่ในปัจจุบัน
 นี้ แต่เมื่อมาพิจารณาถึง ขรรพดา ของ^๑ เด็ก ก็^๑ ย่อมเห็นได้ ว่า
 สิ่งใด ๆ ที่^๑ ต้องการ ความ^๑ กัด ขับ ซ้อน สิ่ง^๑ นั้น ๆ ย่อม^๑ เป็น^๑ สิ่ง ที่^๑ พ้น
 ความ^๑ สามารถ ที่^๑ จะ^๑ ทำได้ และ^๑ เป็น^๑ ของ ที่^๑ เด็กไม่ พอ^๑ใจ^๑ เห็น^๑ ถึง^๑ ที่^๑
 เด็กชอบมาก ก็^๑ แต่ เรื่อง^๑ ง่าย ๆ เช่น^๑ ๆ เหตุ^๑ฉะนั้นเมื่อ^๑ จะ^๑ สอนให้
 เด็ก^๑ รู้ ใน การงานสำคัญ ๆ ที่^๑ รัฐบาล ทำให้^๑ แก่^๑ ราษฎร ก็^๑ ควร^๑ จับ
 สอน ด้วย^๑ เรื่อง ธรรมดา ใน^๑ ที่^๑ สดุดี รูป^๑ ใจ^๑ ความ^๑ ว่า เหตุ^๑การณ์
 ง่าย ๆ ที่^๑ เป็นไป แล้ว^๑ ใน^๑ ชั้น^๑ เดิม เป็น^๑ สิ่ง ที่^๑ จะ^๑ ชัก^๑ จูงให้^๑ เด็ก
 รู้^๑ จัก^๑ ดำ^๑ริ^๑ หัด^๑ เ็น^๑ ใน^๑ สิ่ง^๑ ยาก ๆ ที่^๑ ถ้า^๑ ถึง^๑ เ็น^๑ อยู่ ใน^๑ ชั้น^๑ นี้

ความยากในการสอนพงษาวดาร

(๑) พงษาวดาร เป็น^๑ มท^๑ เรียนที่^๑ ยาก เพราะเหตุ^๑ ว่า^๑ ครู^๑ จะ
 ต้อง^๑ อ่านและ ใช้^๑ ความ^๑ กัด มาก ที่^๑ สุด ถ้า^๑ ไม่^๑ รู้^๑ รุชม^๑ คอบ และ
 ถอง^๑ แท้^๑ แล้ว จะ^๑ สอนให้^๑ นักเรียน^๑ รู้^๑ ที่^๑ ย่อม^๑ ไม่^๑ ได้

(๒) ถ้า^๑ จะ^๑ สอน พงษาวดาร^๑ ให้^๑ ดี จะ^๑ คง^๑ เลียด^๑ สอน^๑ แก่
 ข้อ^๑ ที่^๑ สำ^๑คัญ ๆ เท่านั้น ส่วน^๑ ที่^๑ ไม่^๑ สำ^๑คัญ ไม่^๑ คง^๑ กล่าว^๑ ถึง

ก็มากน้อยก็ได้ การที่จะเลือกให้ ถูก เฉพาะ แต่ ข้อที่สำคัญ ๆ
ได้นั้น เป็น การ ยาก ที่ สุด

(๓) กรรม ที่ จะ สอน พงษาวดาร ได้ ดี ต้อง เป็น ผู้ มีความ
สามารถ จริง ๆ ในการ เล่า เรื่อง คือ ต้อง ได้ ให้ เห็น จริง
คือ รู้ จาก ทาง ที่ ประหยัด เสีย มั่นคง มั่นหมาย ต้อง เข้าใจ แล คง
กิริยา ท่าทาง ตาม สม ควร ต้อง รู้ จาก ชัก ชู ทา หุ่น ขึ้น ประโยชน์ เกือบ
และ ต้อง รู้ จาก ต่อ เค็ม ให้ ถูก ต้อง ตาม สัตถ์ ของ เหตุ การณ์ ซึ่ง มี แจ่ม
อยู่ใน พงษาวดาร แต่ เด็ก น้อย ไม่ ถิ่น

(๔) การ สอน พงษาวดาร มัก ให้ โทษ แก่ ความ จำ
ยิ่งกว่า จะ ทำ ให้ เด็ก มีความ จำ ได้ เช่น ก็ ครั้น มัก จะ บอก ให้ นักเรียน
จำ หนาน หนาน แล้ว จึง ถาม สอบ ว่า หนาน เป็น วิชา ใด เพราะ
พยายาม จะ ทำ ให้ เด็ก จำ มาก เกิน ไป ใน ที่ ไม่ จำ เป็น ซึ่ง เป็น เหตุ
แต่ ก็ จะ ทำ ให้ ความ จำ ของ เด็ก เสีย และ ข้อ ความ ที่ เรียน ก็ จะ เป็น
แต่ ของ ที่ ขบออก ๆ กลิ่น ๆ เข้าใจ ไม่ สู้ จะ เป็น ประโยชน์ อะไร นัก
จึง แต่ จะ ดม เสีย เท่านั้นเอง วิชา ที่ ถูก นั้น ควร สอน ด้วย วิธี เล่า
หรือ อธิบาย เรื่อง ให้ ฟัง และ ชักถาม เข้า ให้ เด็ก คิด ตอบ เสีย ก่อน
แล้ว จึง ให้ อ่าน ข้อ ความ ใน หนังสือ คือ ภายหลัง

(๕) การ สอน พงษาวดาร ยัง มี ข้อ ที่ จะ ให้ โทษ อยู่ อีก

อย่างหนึ่ง คือ ครู มัก จะสอน ใน ครั้งหนึ่ง ๆ มากเกินไป
กว่า ที่จิต ใจ ของ เด็ก จะรับ ได้ เป็น ประโยชน์ ได้ เมื่อจิต ใจ ของ ชน
รับ ได้ จน เกิน กำจัด เช่น นั้น แล้ว ก็ ทำให้ เกิด โทษ ชน ต่าง ๆ กต่าง
คือ ทำให้ เด็ก เบื่อหน่าย ใน การ เข้าเรียน ทั่วไป (ชน ให้ การ ศึกษา
ตาม ตัทธิ ของ ส. เป็น เซอร์ หน้า ๑๒๕ และ ขัรยาต มติ หน้า ๑๑๕)

(๖) พงษาวดาร เป็น บทเรียน ที่ กว้าง จะ จัด เส้น ลง ไป
ให้ แน่น จน เหมือน บทเรียน อื่น ๆ ไม่ได้ คือ ประเด็น ก็มี ข้อความ
ที่ยาก ต้อง เป็น ผู้ใหญ่ มีความ คิด ชน หลัก หลอม ดัก ซึ่ง จึง จะ
เข้าใจ ประเด็น กว้าง พอ ที่ เด็ก ๆ จะ เรียน รู้ ได้ เหตุ ฉะนั้น
การ ที่ จะ เลือก ข้อความ ขึ้น สอน ให้ สมควร แก่ ชน จึง
เป็นการ สำคัญ แก่ ครู ที่ สด

ความผิด ในการสอน พงษาวดาร

ความ ยาก และ ความ ผิด ใน การ สอน พงษาวดาร ทั้ง สอง นี้ ไม่
แปลก อะไร กัน ที่ มาก น้อย ที่ ไม่ เหมือน กัน ก็ เพราะ ความ ยาก
เป็น เหตุ แล้ว จึง เกิด มี ความ ผิด เป็น ผล ชน ภายหลัง แต่ ที่ จะ
กล่าว ไว้ เป็น ข้อความ อีก ส่วน หนึ่ง ดัง ต่อไป นี้ ก็ เพื่อ จะ กระทำ
ให้ ข้อความ สำคัญ นั้น ชัดเจน ขึ้น

๑ พยายามจะสอนมากเกินไป ในเรื่องนั้นไม่ใช่จะผิด แต่
ที่ครูสอนเท่านั้น ถึง หนังสือแบบเรียน พงษาวดารเอง ก็อาจ เป็น
เหตุได้ ด้วยเหมือนกัน คือ ถ้าเขียน อะไร ๆ ที่ เป็น แต่ แปลอก
ลงได้มาก สิ่งที่ไม่ดี สำคัญ ที่ด้านนี้ ก็รังแต่จะกลุ้มรุม ทำให้
ใจความ ยิ่งเหยิง ลง ลงไป

๒ เรื่องที่ ครูสอน มักไม่ เป็นที่ เข้าใจได้ ทั้ง ขมเขมเป็น ด้วย
ครูภาค คณะนี้ คิดว่านักเรียน คงรู้ ดังนั้น ๆ มาแล้ว เช่น
เรื่องอะไรต่าง ๆ ที่ ครูพูด ถึง และ สัพพ ยาก ๆ ที่ ใช้ อยู่
ใน หนังสือ พงษาวดาร เป็นต้น ใน ข้อนี้ ครู ต้องจำ ใจไว้ว่า
อย่า ถ้อเอาใจ ของ ตัวเอง เป็น ประมาณ สิ่ง ที่ คิด ว่า ง่าย หรือ
หมายว่า นักเรียน คง เข้าใจ แล้วนั้น นักเรียน อาจ เห็น เป็น ยาก หรือ
ไม่รู้ มาโดยได้ เหตุฉะนั้น จึงขอ แนะนำ ให้ ครู ระมัดระวัง กัน

๓ ครู ตั้งความ มุ่งหมาย ไม่ ถูก การ ตั้งความ มุ่งหมาย
เป็น ข้อ สำคัญ มาก ถ้า ครู ตั้ง ไม่ ถูก บท ที่ สอน ก็ ไม่ จะ
เป็น ประโยชน์อะไรนัก ความหมาย ที่ ครู ควร ถ้อ เขา เป็น ข้อใหญ่
ใจความ ของ การ สอน พงษาวดาร นั้น มีอยู่ สอง ประการ กล่าว
คือ ต้อง ตั้งใจ หมาย ให้ รู้ ถึง ความ ประ พุติ ที่ ดี และ มุ่ง ให้
เกิด ความ รักใคร่ ใน บ้าน เมือง ของ ตน ด้วย

๔. เลือก ข้อ ความ ไม่ สัมควร แก่ ชน ชน ใด ของ ราช

ให้ มาก เพราะ ถ้า ได้ ข้อ ความ ที่ สัมควร แก่ ชน แล้ว บาง ที่

เรื่อง ราว ที่ มัก จะ ยาก เกิน ไป หรือ บาง ที่ ได้ เรื่อง ที่ ไม่ มาก

ไม่ น้อย แล้ว ชนิด ของ เรื่อง ที่ มัก จะ ยาก หรือ ยาก เกิน ไป ไม่

เหมาะ แก่ ความ ต้องการ ของ ชน ได้

๕. ครู ตระเถยใน การเตรียมบท ท่จะสอน การเตรียม^๕
เป็น ข้อสำคัญ ที่สุด ดัง ครู จะเป็นผู้ ชวน ทนงตั้งมาก หรือใช้
ความคิดมาก อย่างไร ก็ดี ถ้าไม่เอาใจได้ เตรียมเรื่องมา
ให้เรียนร้อยแล้ว ก็ จะสอนให้ นักเรียน รดเจนนต์ไม่ได้

หลักของการแต่งแบบเขียนพงษาวดาร

ครู พงษ์พานิช อาจารย์ผู้มีชื่อในทางแต่ง และทางสอนพระ
ชาวดาร จึงบัญญัติขึ้นในเทศกาลของ ท่าน ว่า "หนังสือพงษา
ดาร จะให้เป็นแบบเรียน ของ ผู้ ซึ่ง จะเติบโตไปภายหน้านั้น ควร
เรียบเรียง อย่างไร จึง จะ ได้ " แล้ว ท่าน ก็ตอบ บัญชา ของ ท่าน เอง
รวม เป็น ใจ ความ ๓ ข้อ ดัง คือ ๑

(๑) แบบเรียน พงษาวดาร ควร แต่งให้ ชวนอ่าน (เริ่ม
ตามหลัก) ค่อยๆ ให้ นักเรียน เข้า ถึง เนื้อหา ค่อยๆ จำใจ จำเรียน

เพราะเหตุว่าเป็นหนังสือที่ควรเรียนได้

(๒) ควรใช้สำนวนโวหาร ให้ชวนชักชวน ให้เห็นจริง ให้เหมือนคนพูด และให้อ่านดัง ๆ ได้ ไม่ขัดหู

(๓) ควรเขียนข้อความให้ง่ายไม่เคลือบแฝง เมื่อเด็กโตอ่านแม้แต่ครั้งเดียว ก็ให้ปัดฝุ่นดูเล่าเรื่องได้ (ควรใช้พงษาวดารข้อทั้งสี่ขบวเณทที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ขึ้นในพระราชพงษาวดารพิสดาร และเรื่องอื่น ๆ)

คำขวัญที่จะสอน พงษาวดาร

๑ เรื่องต่าง ๆ เด็ก ๆ ชอบนิทาน และเรื่องราวต่าง ๆ มากที่สุด เหตุฉะนั้น ในการสอนพงษาวดาร ครูควรจะเริ่มต้นสอนด้วยเรื่องสนุก ๆ ในชั้นต้นพยายามสอนสิ่งที่ เป็นวิชาความรู้โดยระวังไม่ให้สิ่งเลวร้ายที่จะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก เรื่องที่จะสอน ควรเลือกเอาแต่ที่ก่อให้เกิดความคุ้นเคยของเด็ก คือที่กล่าวถึงอุปนิสัย และความเป็นไปแห่งการงานต่าง ๆ ที่ว่าด้วยความคิด ความประสงค์อย่างรอบ ๆ คั่น ๆ ของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ เช่น หนังสือตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมัย ใน ศก ๑๑๕๐, นายชนม คัม ชกมวณ กับ พวก มอญ และ พม่า ใน ศก ๑๑๓๗, การ คลั่งช้าง ช้างเผือก, สมัย พม่า คำ กำปั่น หลอกเอา ไทย ไปขาย ต่างประเทศ, รายงาน การไป เมืองฝรั่งเสศของพระวิสุทธสุนทร (ปาน), พระเจ้า พงชาวดี คิดกลอุบาย จะกำจัด พระ นเรศวร, กับเรื่อง ประวัติ, ชนก, และศึก สงคราม อย่างที่จะเข้าใจได้ง่าย ๆ เป็นต้น

หลัก ของ การที่ จะเลือก เรื่องให้ ลูกใจ เต็มใจ คือ จะต้องเลือก เขาแต่ ดังที่ อาจ ทำให้ เด็ก มีใจ เต็มใจ อีกเต็ม ในชั้น ไม่ ต้องดู ขึ้นไกล สังเกต แค่นี้ เราเอง ก็อาจ เห็น ได้ง่าย ๆ เช่น เรื่องที่ เราชอบ หรือ ที่อ่าน เพติด เพติด ไม่ ง่วงเหงา หาวนอน ย่อมเป็น เรื่อง ที่ ทำให้ เราเกิด ความ รู้ สึก อย่าง รุนแรง กล่าว คือ ทำให้ ใจ กล้าขึ้น, ทำให้ รู้ สึก โกรธ ใจ, ทำให้ นึก ขอ ขอน, ทำให้ อธิภา ฤษยา, หรือ บางที ก็ ทำให้ ชื่น ใจ ครุ ใจ เป็น กำถั่ง เช่น เมื่ออ่าน ถึง พระราม รมกับ ทศกรรฐ เรา รู้ สึก ของ อาจ ขึ้น ใน ใจ ราวกับว่า เป็น ตัว พระรามเอง หรือ เมื่ออ่าน ถึง พระ อโยทน์ ฝ่ เสือ ดมูท เรา ก็ ออกรู้ สึก เรา รม แทน กล่าว ว่า จะ จับ ได้ รวม ความ สั้น ๆ ว่า ถ้า เราชอบ ตัว อะไร ใน หนังสือ ที่อ่าน เรา ก็ เผลอ อดิ ไปว่า เป็น ตัว นั้นเอง การที่ แนะนำ ให้ ครุ สอน เรื่อง ที่ สนุก เพติด เพติด ใน ชั้นต้น ๆ เช่นนี้ ไม่ใช่ เพื่อ ความรู้ คือ

เพื่อจะปลดปล่อยหัวใจเด็ก ให้รักชอบพองชาวดารขึ้น ถ้าหากจะ
ได้เป็นแม่แรงช่วยรักจริง ให้ศึกษาเล่าเรียน ข้อความที่ ลักขังต่อไป
ในเวลาข้างหน้า

๒ ประวัติ ครั้นแล้วครุฑควร ตั้งต้นสอนประวัติ ของ ข้าราชการ
ทั้งชั้นเรียน ในพจนานุกรม ให้พิสดาร และให้เป็นข้อความ เกี่ยว
แก่การศึกษามาก ๆ ขึ้น เช่น ให้เห็น ความดี ที่ควรถือเอา เป็น
แบบอย่าง ๆ ละ ๑ ลำดับนี้ ควรจับสอน ตั้งแต่ ประถมศึกษา ๆ
ขึ้นสูง ขึ้นไป

๓ เหตุการณ์ ที่สำคัญ ๆ เหตุการณ์ ที่สำคัญ ๆ นี้ ก็คล้าย
กันกับที่มี อยู่ใน หัวข้อ ที่หนึ่ง เช่น รายนามต่าง ๆ, การ สงคราม,
ชนบด, ก่อ ขยายต่าง ๆ, การตั้ง กฎหมาย ที่สำคัญ ๆ , และภัย ต่าง ๆ
เช่น โจรภัย, ภัยไข้ภัย, ภัยแล้ง, ภัยน้ำท่วม, ภัยไฟไหม้ (ไข้ พง),
และ โรคภัย เป็นต้น ที่ฝึกฝนกันแต่ไม่ใช้ จะสอน เพื่อ ความ สนุก
เพลิดเพลินง่าย ๆ ก็ยัง จะต้อง พยายาม กระทำ ให้เป็น วิชา
ความรู้ สำหรับประกอบปัญญา ด้วย.

๔ ลำดับ วงษ์กษัตริย์ เมื่อได้ สอนมา เป็นขั้น ๆ ตาม
ลำดับข้างบน แล้ว คราวนี้ ควร จับ สอน ด้วย พระราชวงศ์
ต่าง ๆ เป็นวงษ์ ๆ พระ ราชวงศ์ ที่มี อยู่ใน พจนานุกรม สยาม
รวมหมด ด้วยกัน เป็น ๗ กษัตริย์

๑ พระราชวงษ์ เชียงราย

๒ พระราชวงษ์ ศรีไทยเชียงราย

๓ พระราชวงษ์ ทรงธรรม

๔ พระราชวงษ์ ปราสาททอง

๕ พระราชวงษ์ บ้านพลพุดอง

๖ พระราชวงษ์ ตาก

๗ พระบรมราชวงษ์ จักร

การขึ้นต้นนั้น ครูจะขึ้นด้วยวงษ์หนึ่ง วงษ์ใดก่อน ก็ตั้ง
แต่จะเห็นควร แต่ถ้าจะให้ขึ้นระเบียบขึ้นดี ก็ควรจัดให้เรียน
ขึ้นด้วยสองวงษ์ จนครบ ๗ วงษ์พอดี

๘ การบ้านเมือง ถ้าขึ้นที่ต้นนั้นเป็นลำดับที่ควรขึ้นด้วย
ระเบียบและวิธีของการฝึกหัด ทั้งฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร กับ
การขยันปรานีปรนอมของสิ่งและบุคคลใหญ่โต ฝ่ายพุทธจักรคือให้
สอนด้วยพงษาวดาร ของการปกครอง คณะสงฆ์, การสร้างวัด, ความ
เจริญ ของศาสนา, และให้รู้ว่า วัด เกี่ยวของแก่ ราชการ และแก่
ประเพณี อย่างไร ฝ่ายอาณาจักร ก็คือต้อง ทำให้เด็ก ในการงาน
ของแผ่นดิน ว่า จัดไปแล้วอย่างไร, จัดอยู่เขี่ยวัน อย่างไร, และ
มีความเจริญ มากน้อยต่างกันเพียงไหน คือให้สอนด้วยกรมและ
กระทรวงต่าง ๆ ตลอดจนมาจนถึง ทุกวัน มีตัวอย่างเช่น ให้รู้

ว่า พหุบาทโบราณ จัดระเบียบจัด กอง อย่างไร มีกับเคยมี
 อย่างไร, ทั้งเรือ แต่ก่อนเป็นอย่างไร ใช้แรงอะไร, การ
 โยธา แต่ก่อน ก่อสร้าง แข็งแรง อย่างไร และมีอะไร เหลือ
 ให้เห็น เป็น พยาน อยู่จนถึง เดียวนี้ บาง, ฝ่ายการ นครบาดทั้งทาง
 น้ำทางบก มีพวก ลาด ตระเวน และพล ตระเวน เป็นอย่างไร ก็ควร
 กล่าวถึง ด้วย นอก จากนี้ มีการ เก็บภาษีอากร ค่าน้ำ ค่านา
 และ การทัก ฎหมาย ใครเป็นผู้ตั้ง ฎหมาย ข้อใด ตั้งใน
 คราวใด แผ่นดิน ไต ก็ ควร อธิบาย ให้ถี่ถ้วน ส่วนราชการ
 ไม่ใช้ จะสอน เสนาะแต่ก็ จัดอยู่ใน ขาดนาจักร เท่านั้น ถึงที่ แะ
 ออก ไป ในนานา ประเทศ เช่น การทำ สัญญา ทาง พระราช
 ไม่ตรี กับพม่า ไปรเทศ สอด อันดา สรังเสด เปอรเซีย อังกฤษ
 สเปน ฯลฯ ก็ ควร ให้รู้ ด้วย อันนี้ คง ชัดแจ้ง ให้เข้าใจ ด้วย
 เหมือนกัน ว่า สัญญานั้น ๆ ได้ทำ ในแผ่นดิน ไท ใครเป็น
 ทูต เข้า มา และ ออก ไป และ ทำกัน ด้วยข้ออะไร เป็นต้น ฝ่าย
 ประเพณี การ สัมสู่ ชู้กัน ของ ราษฎร การ ค้าขาย เจ้า เวียง
 วิชา ดามัญ วิชา ช่าง เป็น อย่างไร, และการ ทำมา หากินต่าง ๆ
 เป็นต้นว่า การ ทำนา ทำสวน และผล ของการ เพาะปลูก เหล่านี้
 ได้ ร้อยราย กันอยู่ ในที่ใด หรือ ไตดัง เป็น ต้นคำ ออกไป ต่าง

ประเทศเป็นประการใด ก็ต้องกล่าวให้แจ้ง นอกจากนั้นยังมี
ชน ธรรมเนียม ค่าง ๆ เช่น การซื้อขาย ถ่ายทอดหาญ การจ้าง
ลูกจ้าง การใช้อำนาจบังคับบัญชา หรือปกครองกัน และการ
เคารพนับถือ เป็นต้น ครูต้องเข้าใจได้ ดังสอน ก็ยังให้รู้ละเอียด
ทุกอย่าง การสอน ตามนี้ ครูควร ตั้งต้น ด้วยประวัติ ของ
คนทั้ง น ชนเหล่านั้น แล้วอธิบาย เช่นที่กล่าวแล้ว ก็จะเข้าใจ
ห้อมล้อม ขอบ พ้อมเพื่อง กันเอง เพราะเหตุว่า ประวัติ เป็นเรื่อง
ที่ รวบรวม เหตุการณ์ ต่าง ๆ ของพงษาวดาร ไว้ ข้อความ ที่กล่าว
ในหมวด ครบ ๕ น ควร ตั้งต้น สอนใน ชั้นที่ ๕ ของสามัญ ศึกษา
คือชั้น มัธยม

วิธีสอนเป็น แผ่นดิน ๑

ตาม ถิ่นที่ ได้กล่าวมาแล้ว เป็น หลักกว้าง ๆ ว่า ควรจะจับ
สอน ดังใดกัน และ ถิ่นนั้น ต้องอธิบาย เป็นต้น เขาจะสอน
พงษาวดาร แก่เด็ก แต่เมื่อ ถึง ประโยค หรือ ชั้นสูง ๆ
ขึ้นไป ที่ นักเรียน เป็น ผู้ มีอายุ มากแล้ว ครู ควรสอน เป็น
แผ่นดิน ๆ เช่น แผ่นดิน สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ หรือรัชกาล
ที่ ๔ ใน พระบรมราชวชิร บดินทร์ เป็นต้น การที่สอน เป็น แผ่นดิน ๆ
หรือเป็นรัชกาล ๆ นั้น ก็เช่นเดียวกับเรา หยิบเอา เรื่อง,
ประวัติ, และ เหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่ ได้ สอนไว้ แล้วเป็น

พระเนก ๆ มารวมยอด สอนต่อไปในคราวเดียว อีกที่หนึ่ง เปรียบ
เหมือนเป็นการ เรียน ทนคัน เพื่อ ข้อความจะได้ ปรากฏ ชัดเจน
และ ให้คุณ ยิ่งขึ้น กว่าเก่า นอกจากนั้น ยังเป็น ประโยชน์ ที่จะ ทด
ลองและ ฝึกหัด ความจำ ความ สามารถ ของเด็กด้วย เพราะการ ที่จะ
หยิบยก เอา ข้อความ ที่ได้ เรียน ไว้ เป็น ส่วน ๆ แยกต่าง กัน มา
รวบรวม เข้า เป็น นริวาร หอม สอน พระ นาม แห่ง พระ มหา กษัตริย์ นั้น
ไม่ใช่ เป็น การง่าย

วิธี ที่จะ สอน เป็น แผนดิน ๆ หรือ เป็น วรรคใด ๆ ก็ได้ ควรจัด
ใน คำว่าต่าง ๆ ให้มี แยกต่าง กัน อยู่ หลาย ชนิด ยาก ที่จะ
หยิบยก ตกลง ใจ ได้ ว่า วิธีไหน เป็น วิธี ที่ ดีที่สุด เหตุ ฉะนั้น คือ ไป
จะได้ คิดเอา แต่วิธี ที่ ไม่ ดี ยัง มา อาจ ได้ ให้ครู เลือก พิน เอาตาม ความ
พอใจ แต่ ให้อย่าง เท่านั้น คือ

๑ สอนตาม ลำดับ เหตุการณ์ คือ ให้สอน เป็น เรื่อง ๆ

ตาม ลำดับ เวลา ก่อน และ หลัง ก็ มี แจก อยู่ ใน พงษาวดาร ข้อ
สำคัญ ใน วิธี นี้ คือ ให้หยิบ หัวใจ ของ เรื่อง ให้ถูก เมื่อ แนะนำ
ข้อความ ที่สำคัญ ๆ เหล่านี้ สำเร็จ แล้ว ก็ ให้เขา ประสาน กัน เข้า

เป็นเวียงเดียวทั้ง แผ่นดิน หรือ รัชกาล

๒. ตอนตามลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ และไม่สำคัญ วิชา

นี้คือ ให้เลือกหา ข้อความ ที่สำคัญ ๆ ทั้ง แผ่นดิน แล้วเขา มารวม
กันเข้าจับ ตอน เป็นพวก ๆ เช่น ตัวอย่าง ถ้าจะสอน ด้วย แผ่นดิน
พระ นารายณ์ ก็จะ จัดลง เป็น ลำดับได้ ดังนี้

- ก. พระ นารายณ์ ทรง แล พระ เศษานุกาฬ คือ ยกทัพไปตี
เมืองลาว, มอญ, พม่า เป็นต้น
- ข. พระ นารายณ์ ทรง ปฏิบัติ ทาง พระราชไมตรี กับ ต่าง ประเทศ
คือ เปิดเมืองให้พ่อค้ามา ๆ ประเทศ เข้า มา
ค้าขาย, ตั้งชาวยุโรป ให้เป็น ขุนนาง, และ ทรง ทำ
สัญญาทางพระราชไมตรี กับ พระเจ้าหลุยส์ ๑๔ กษัตริย์
เมือง ฝรั่งเศส ๆ ๆ ใน ครั้ง นั้น บ้านเมือง มีความสุข
เจริญ เป็น ชันมาก
- ง. ฝ่าย พุทธจักร เกิดวุ่น คือ พวก นักพรต โรมัน คโซดิก
พากัน เข้ามา ตอน ด้านนา คริสต์ เคียน ขยับ มาก ทั้ง น
พระเจ้าหลุยส์ ๑๔ เป็นผู้ ทรง อุปการะ และ เจ้า พระยา
วิชาเยนทร์ เป็น ลูกมือ สำคัญ ของ พวก เหล่า น จน ถึง

กับพยายาม ใช้กลอุบาย เกลียกถ่อม จะให้ พระเจ้าแผ่นดิน
เขารู้ว่า พระองค์ ก็ ทรงทราบ แต่ มีพระ ปรีชา
เฉลียวฉลาด ทรงกระทำ ไม่รู้ ไม่เห็นเสีย เพราะทรง
คิดว่า ถ้าได้ ราชการแล้ว ก็แล้วกัน ครั้นหนึ่ง เจ้า
พระยา วิสาขเขมร สักกิกมู ดำรง เสนา ชอกมาทำ ราชการ
เป็นเหตุ ให้หลวง สรรค์กิต มีความ เจ็บแค้น มาก จน
เจ้า พระยาวิสาขเขมร ต้องเสีย ชีวิต

๓. สอนโดยลำดับ หัวข้อ คือ กิตติ ตั้ง หัวข้อ ไว้ก่อน แล้ว

เดอกหา ข้อความใน แผ่นดิน หรือ รัชกาลนั้น ๆ มา ลงไว้ ให้ครบ ตาม
หัวข้อ หัว ข้อ นั้น มอนเตสซอรี่ ตั้งขึ้น

๑

- ก. วิธี ปฏิบัติ ราชการ แผ่นดิน อันควร ประเทศ
- ข. วิธีปฏิบัติ ราชการ ใน พระราช อาณา จักร
- ข. การ ศึกษา เถาเรียน และ คือปวิทยา ต่าง ๆ

๒

- ก. แบบแผน ราชการ ต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง แก่การ ปกครอง
- ข. ความเจริญ ของ พหุจักร
- ข. ความเจริญ ของ พน ที่ บ้านเมือง
- ค. ความเจริญ ของวิชา ช่าง และการ คำธาย ๆ ๑๓

ค. ความเจริญของการทหาร

ข. ความเจริญของการศึกษา

วิธีสอน ชนิดนี้ เป็นวิธี ที่ได้ระเบียบ ทำให้เกิดความคิด
 เพื่อง ทั้ง เป็นที่เข้าใจ และจำได้ง่าย

๔. สอนโดยประวัติ ของคน ที่มีชื่อเสียง ซึ่งมี กิตติมเกียรติ

เพราะ เหตุการณ์ สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในแผ่นดิน นั้น ๆ โดยมากมัก
 เกิดขึ้น ด้วยคน จำพวก นัการเมือง ถ้าเรา ค่อย ๆ ประจักษ์จน ให้
 ตี เห็น ถึง การ ทดลอง ที่จะ ปรากฏ ให้ เห็น ชัด ชัด ดัง ว่า
 ที่จะ หนี บก เขา จน มา ถึง เป็น หัว ขบถ สอน เป็น ชน เป็น ชน นอกจาก
 นั้น มี คน ที่จะ ขวดย่าง ได้ อีก หลาย อย่าง คือ ถ้า สอน โดย ประวัติ ก็
 เป็น โอกาส ที่จะ หา เรื่อง เล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่ง เกี่ยว ข้อง แก่ ตัว บุคคล
 มา เพื่อให้ เด็ก พึง เป็น ที่ เพ็ด พิณ และ เป็น เครื่อง ชักจูง ให้ เห็น
 ความ สำคัญ ชัดเจน ขึ้น ได้ อีก มาก

๕. สอนโดยวิธี เปรียบ เทียบ วิธีนี้ เป็น วิธี ที่จะ สอน ได้

ไม่ว่า อะไร คือ ให้ เขา เปรียบ ของ เรื่อง ซึ่ง สอน เปรียบ เทียบ ไป ใน
 คราว เดียวกัน เช่น ยก เขา รัชกาล ปัตติยะ ขึ้น เปรียบ กับ แผ่นดิน ใน
 ยี่สิบ เขา แผ่นดิน สมเด็จ พระ รัชกาล ธิราช กุมาร ซึ่ง มี พระชน มายุ

๕ พระพรหมฯ เคียงไป เปรียบกับ แผ่นดิน พระอาทิตย์วงษ์ พระชนม์
พระพรหมฯ ยิ่งทรงพระเยาว์ และครอง ราชสมบัติยืนยง เวลาเหมือนกัน
เขาขมด คอ ขมดขึ้น เปรียบกัน เขาคัก กลางเมือง คอคัก กลางเมือง
ขึ้น เปรียบกัน และเอาคน ต่อคน ขึ้น เปรียบกัน ๑ ๑ ๑ ๑
ขึ้น เปรียบเทียบ กันเป็นคู่ ๆ ไป ฉะนั้น มีสองอย่าง คือ เปรียบเทียบ ใน
สิ่งที่ ผิดกัน และเปรียบเทียบ ในสิ่งที่ เหมือนกัน แต่ เปรียบเทียบ
ในสิ่งที่ ผิดกัน เปรียบ เทียบใน สิ่งที่ เหมือนกัน ไม่ได้ เหตุ ฉะนั้น
ในการที่จะเลือก เรื่อง ขึ้นสอน ครูก็ ควรถือ เขาถาวร เปรียบเทียบ
ในสิ่งที่ เหมือนกัน เป็นหลัก

ศักราชในพงษาวดาร

ตำรวจ ก็ไป ถ้าวัดเขย็น วิชิติน ให้ นักเรียน รู้ ให้ นักเรียน
จำอย่าง นกแก้วพูด ภาษาคน และบ้าง ก็แนะ นำไม่ ให้สอน นักเรียน
ด้วยวิธี ประจุ วิชิติน เข้าไป ในใจเด็ก อย่าง ยึด หมอน ที่ว่า เช่น นี้
ไม่ เกี่ยวกับการ ที่ จะให้ นักเรียน จำ ศักกราช หรือ วันคน เดือน ปี ใน
พงษาวดาร เพราะ เหตุว่า ศักกราช เป็นชื่อสำคัญ และเป็นชื่อ จำเป็น
ที่ สำคัญ ในการที่จะเรียน พงษาวดาร ให้ เข้าใจ ได้ดี ถ้าจะ เปรียบ
เทียบ กับวิชา อย่างอื่น ๆ ก็เท่ากับ การ ที่อง ผู้ตร คุณ เมื่อ เวลา จะ

เรียนเลข ถ้าสูตรเลข เป็นสิ่ง จำเป็น แก่วิชา คณิต คำนวณ อันใด
 ศักการช ก็ เป็นของ จำเป็น แก่ ความรู้ ใน พงษาวดาร นั้น นั้น ศักการช
 เป็น จักษุ ประดาท ของ พงษาวดาร ถ้า เรา จำ ศักการช ใน พงษาวดาร
 ได้ ก็ เช่น เดียวกับ เรา มี จักษุ ชื่น ใส ช่าง ขา จน มอง เห็น พงษาวดาร
 ได้ คด คด ไม่ มี ที่ ถัด ขวาง ขา ศักการช เช่น นั้น การ เรียน ทวิ
 การ ท้อง ศักการช จึง ต้อง จัด เข้า ใน จำพวก ข้อยกเว้น ที่ จะ เอา หลัก
 อย่าง ว่า สอน ประจุ วิชา เข้า ไป เหมือน ยัด หมอน มา ทับถม ไม่ได้

การ เรียน ศักการช นั้น มี ข้อ สำคัญ ที่ ครู จะ ต้อง จำ ใส ใจ ไว้
 อย่าง หนึ่ง คือ จะต้อง เรียน ให้ เก่ง ไป ด้วย กับ เหตุการณ์ ที่ สำคัญ ๆ
 ถ้า มี เช่น นั้น ถึง จะ รู้ ศักการช ได้ ก็ ไม่ สู้ เป็น ประโยชน์ อันใด
 นัก วิช ที่ จะ ทำ ให้ นักเรียน จำ ได้ ดัน ครู ควร จะ พุด ชัด เจน และ
 ชัก อูทาหรณ์ มา ชนิบาย ต่อ ความ ให้ เข้า ใจ เหตุการณ์ นั้น ๆ โดย
 อะเอียด เมื่อ นักเรียน เห็น ประจักษ์ และ จำ ได้ เจน ใจ แล้ว วัน คั้น
 เดือน ปี ก็ จะ ติด ตัวย ห้อย ตาม ไป ด้วย ประจุ เจา ที่ ประจำ อยู่ แก่ วัตถุ
 ใน เวลา ที่ ต้อง แสง ไฟ หรือ แสง แดก ฉะนั้น

การ ที่ จะ ทำ ให้ นักเรียน จำ ศักการช ครู บาง จำพวก ก็ ใช้
 หลัก หรือ เครื่องหมาย ค้าง ๆ ช่วย เพื่อให้ จำ ง่าย แต่ ครู บาง

จำพวก เห็นว่า สู้ ท้อง ไม่ได้ และได้กล่าวแนะนำไว้ว่า ในการ
ที่จะให้นักเรียนจำต้อง ระวัง จงหนัก คือ ขยำให้ท้องมาก เกิน ไป
กับทั้ง ควรให้ ท้อง ภายหลัง เมื่อเข้าใจ เหตุการณ์ แล้ว การทำให้
ท้องก่อน แล้ว จึงย่น อธิบายให้เข้าใจ ต่อภายหลัง เป็น วิธีผิด

ถ้าผู้ใด เห็นดี ต้องการ จะใช้เครื่องหมาย ให้ช่วยในการ
จำ ก็ให้ ทำตามวิธี ที่ วางไว้ ให้เห็น เป็นตัวอย่าง ใน ทายน วิธีนี้
เป็น วิธี ที่ จำง่าย เพราะ ไม่ ยุ่ง คือ ให้ ตีเส้น เป็นรูป สี่ เหลี่ยม
แล้ว ตีเส้น ธรรมดา กัน ให้ เป็นช่อง ยาวไว้ ใน ส่วน บน ช่องหนึ่ง นอก
จากนั้น ให้ ตี เป็นตาหมากรุก รวมเป็น เก้าตา ซึ่ง ระหว่างเส้น
ขนาน ข้างบน ให้ บรรจุ कैศกราช ๓๓ เตชท้าย เป็นตัวอัฐย นอกนั้น
ให้ ทา แก้วทมิ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ ๖ ๗ ลงท้าย บรรจุ ลงไว้ทุก ๆ ช่อง
จนครบตา, ๑ กับ ๔ อยู่ทะแยง มุมกัน, ๓ กับ ๗ ก็ อยู่ทะแยง
มุมกัน, ๕ เป็น ศูนย์กลาง ส่วน เหตุการณ์ ก็ ให้ เขียนกำกับไว้กับ
จำนวน कैศกราชทุก ๆ ช่องเช่น ตัวอย่าง ต่อไปนี้—

แบบสำหรับ จำ

๑๑๔๐		
ได้พระแก้วมรกตมาจากเมืองต่างข้างในแผ่นดินพระเจ้าตากสิน		
๑๑๔๑ อุบลมหาดา	๑๑๔๒ เขมรเกิดจลาจล	๑๑๔๓ หมดแผ่นดินพระเจ้าตากสิน
๑๑๔๔ สร้างพระนคร ฟากตะวันออก	๑๑๔๕ เกิดพายุใหญ่ ในพระนคร	๑๑๔๖ การสร้างวัดพระศรี- รัตนศาสดารามสำเร็จ
๑๑๔๗ พ่ายทัพพม่าคิด รบพระนคร	๑๑๔๘ ได้เมืองแขกในแหลม มลายูมาเป็นเมืองขึ้น	๑๑๔๙ กบฏอมต ก่อกบฏเมือง สมุทรปราการ

เมื่อได้จัดทำเป็นซองเป็นตอนดังนี้แล้ว ใช้ตาตั้งเกิด
ตุ๊กตุ๊กใหญ่ ๆ ก็อาจจำได้แม่นยำดี เพราะเหตุว่า
เลขตัวท้ายที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับกันนั้น เป็นเครื่องหมาย
ค้อยและเราชอบ

หนังสือโครงการพัฒนากาพย์กลอน ฯลฯ ที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งแก่ พงษาวดาร

- ๑ ประโยชน์ หนังสือชนิดนี้มีประโยชน์แก่การเรียน
พงษาวดารอย่างไร จะได้กล่าวไว้เป็นข้อสั้น ๆ ดังนี้
- ก. กระทำให้เกิดความพอใจที่จะเรียน เพราะเหตุว่า
เป็นเรื่องสนุก และมีถ้อยคำอันไพเราะ
- ข. เป็นเรื่องที่น่าสนใจกว่าข้อความที่มีอยู่ในหนังสือ
พงษาวดาร เพราะเหตุว่า ก้านธง, เสาธงสูงเสียดฟ้า, และ
ลัทธิช่วยทำให้ง่ายขึ้น
- จ. ทำให้เกิดความรักบ้านเมืองและความกระตือรือร้น
ต่อชาติ เพราะเหตุว่าข้อความที่กล่าวถึงเหตุการณ์อัน

เวลานี้ บ่อมเจ้าจิตรใจมาก

ค. เป็นหนังสือที่ทำให้เด็กนึกกระหายในการเรียนโคลง
ฉันท กาพย์กลอน

ค. ทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ อย่างรุนแรง เช่น
สังเวช, มืด, และเจ็บร้อนแทน ๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นประโยชน์
ในการศึกษา คือในการปลูกฝังสันดานมาก

ฉ. เป็นหนังสือที่ใช้ถ้อยคำ สัมกับ ความ ซึ่งประสงค์จะ
แสดง นักเรียนย่อมจำไว้เป็นคติ หรือเป็น สุภาษิต
ต่อไปได้ โดยง่าย

๒ วิธีเลือก หนังสือ ให้ดีมี ๕ ขั้นตอน

ก. สำหรับชั้นต่ำ ๆ - วิธีที่จะเลือกหนังสือจำพวกนี้ให้
ดี ๆ ขึ้นนั้น ควรถือหลักสามข้อ คือ

๑. ควรเลือกเขาเรื่อง หรือตอน ที่ง่าย ๆ สด ๆ ให้อ่าน

๒. ควรเลือกเขา ถึง ซึ่งเขาจะทำให้เด็กเกิด ความ กระตุ้น
ใจขึ้นต่าง ๆ ได้ เช่นให้เกิด มืด บินตมมาก, ให้เจ็บร้อน
แทน, และให้ เด็กเกรง ขาม พระบรมเดชา นุภาพ แห่งพระ

มหากษัตริย์ ๆ ต.

๓ ควร ทั้ง สิ่ง ที่ ร่าย กาจ เสี้ย ย่า ให้ เต็ก โต พม โต ฮาน
เตย เป็น ฮัน ชาด

ข. สำหรับ ชั้น สูง ๆ— ใน ชั้น นี้ ไม่ จำ เน้น ต้อง กล่าว อะไร อีก
ก็ ได้ เพราะ ไม่ ผิด อะไร กับ กับ แด็ก สำหรับ ชั้น ต่ำ ๆ นัก ที่ ผิด
กัน ก็ แต่ ยาก ขึ้น ตาม ส่วน เท่านั้น

ศึก สงคราม

๑ ประโยชน์ การ สงคราม ซึ่งมี แจ่ม ชัย ใน พงชาดการ นั้น
ถ้า ครู สอน ให้ ลูก ก็ ย่อม จะ เป็น ประโยชน์ แก่ การ ศึกษา ของ
บุตร มาก ที่ สุด ซึ่ง สำคัญ ที่ ครู ควร ระวังก ให้ มาก คือ ต้อง
คอย ประคับ คอย ให้ เรือง ฤทธิ ครู สอน ทำให้ เด็ก มี จิต ใจ น้อม ไป ใน ทาง
หนึ่ง ทางใด มาก จน เกิน ส่วน เช่น ความ รัก บ้าน เมือง, ความ
รัก ยืน ต. ความ กล้าหาญ, และ ความ อุตุน เหน็ด นั ครู ควร ไว้
ให้ เกิด ขึ้น พร้อม ๆ กัน ทุก ๆ อย่าง แต่ ที่ จะ ให้ อย่าง ไหน เกิด มาก
น้อย เท่าใด ต้อง สุด สุด แต่ ครู จะ เห็น ว่า ซึ่งใด สำคัญ และ ไม่ สำคัญ
วิชา ที่ จะ สอน ให้ ทา ดัง ว่า ไว้ ต่อ ไป นี้

๒ การตั้งสอน ก่อนแต่ที่จะสอน ครูควรเล่า เหตุที่

ทำให้เกิดการ สงคราม และ ตัวสงคราม เองให้นักเรียน ฟัง เป็น คำ นำ
 อย่างย่อ ๆ เพื่อ เรา ให้เด็ก เกิดความพอใจ และ ตั้งใจ ที่จะ ฟัง จน
 แล้ว ก็ ให้เล่า กระเถิบ ขึ้นไป ทุกที ๆ จนถึง การ ขว้าง กัน ใน ตำบล
 ที่ครู ประสงค์ จะสอน ข้อสำคัญ ของการ ที่ จะสอน คือ ให้ คัด
 ให้นักเรียน เข้าใจ จริง ๆ ถัด คือ ครู จะต้อง อธิบาย ถึง คน ที่ เกี่ยว
 ข้อง อยู่ ใน การ คัดนั้น ๆ ว่า เป็น คน จำ พอก ไต ชาติ ไต และ
 มี อุปนิสัยใจคอ เป็น อย่างไร ให้นักเรียน เข้าใจ ทั้ง สอง ฝ่าย
 กับ ทง ให้ บอกนาม ผู้ เป็น หัวหน้า หรือ แม่ทัพ ด้วย ทั้ง สอง พวก ครั้น
 แล้ว ให้ เขียน แผน ที่ ที่ ตั้งค่าย และ จัดทัพ ให้นักเรียน ตูมบน กระดานดำ
 เพื่อให้ เข้าใจ ว่า พวก นั้น พวก นี้ จัดแจง แยกย้าย มี หลัก ถาน
 มัน คง หรือ ชอนแรม ผิดกัน เป็นประการใด ต่อ ไป จากนั้น ก็ ให้เล่า
 ถึง การ ที่ ทั้ง สอง ฝ่าย รวม กัน ให้ พึง สดาร์ ตามแต่ จะ ได้ เพื่อ ให้นัก
 เรียน เข้าใจ เหตุการณ์ ที่ เป็น ไป ใน ความ นั้น ชัด เจน ขึ้น และ เพื่อ
 ไม่ ให้ เสื่อม ความ สนุก เกิด เพี้ยน ซึ่ง เรา ได้ เรา ให้ แยก คำ ไว้
 แล้ว ใน ชั้น “เตรียม” ใน ขณะ ที่ ครู เล่า หรือ อธิบาย ชัด เจน อยู่

ถ้าใช้รูป รวบรวมสิ่งที่เขียนให้ เห็นการ รวบรวมกันจริง ๆ ด้วย ก็ย่อม
จะได้ ประโยชน์มากขึ้น

๓ การ ศึกษา เมื่อสอน ถึงการ ศึกษา สังคม ครูควร

และให้ นักเรียน เห็น เหตุผล อันปลายด้วย เพื่อจะได้เกิด ปัญญา
ความ คิด ขึ้น ถ้า มีฉะนั้น ก็จะเป็น แต่ได้รับความ รู้ อย่าง เฉลียว
เท่านั้น หากเป็น ประโยชน์ อันใดก็ตามน้อย ไม่ วิธีที่จะ และให้
นักเรียน เห็น มี ขยะ ดังนี้

ก. ต้นเหตุของการ ศึกษา—จงหา ขยายทำให้นักเรียน นัก สังคย
ขึ้น ใน ใจ ว่า “เหตุใด คน ทั้ง สอง จำพวก นี้จึงได้ มา รวบรวม กัน”
ครั้น แล้วให้ ชักเขา เหตุให้ ได้ ถ้า นักเรียน ไม่ รู้ ครู ควร และให้
แล้วควร ขยายถึง สิ่ง ซึ่ง อาจ เป็น เหตุ ช่วย ให้ เกิด การ รวบรวม ขึ้น
เหตุ เหล่านี้ คือ

๑ มี ทหาร มาก

๒ มี ทักษะ ทักษะ

๓ ขี้ ขี้

๔ หนังสือพิมพ์ (อย่าง ดัง ใน ยุโรป)

๕ ความ อธิษฐาน ที่ มี อยู่ เป็น นิธิย ของชาติ

๖ ความ โลก ของชาติ

๗ ชาติ ที่ เป็น ไมตรี กัน อยู่ แยก ให้ ท้าย

๘ การ แข่งขัน กัน ใน การ ค้าขาย

๙ การ นิยม ความ รู้ ความ ซำนาญ และ ความ สามารถ
ในทาง ทหาร

๑๐ ความ กระหาย ที่ จะ ขอ กรรพ่ง เล่น พอ แก่ ว่า ความ
เพราะ ไม่ มี อะไร จะ ทำ

๑๑

๑. การ รบพุ่ง กัน — ครู ควร ตั้ง ปัญหา ว่า “เหตุใด จึง เกิด
รบพุ่ง กัน” แล้ว ให้ นักเรียน คิด ตูว่า จะ ใช้ วิธี ชื่น ที่ ดี กว่า นี้ ไม่
ได้ หรือ ค่อย ไป จาก นี้ ให้ ครู อธิบาย ถึง คุณ โทษ ของ การ รบ
และ แนะนำ ให้ เห็น ว่า การ รบพุ่ง กัน เป็น ขวรม นิยม ซึ่ง มี สืบมา แต่
โบราณ แต่ ใน สมัย นี้ มี วิธี ที่ จะ บัง กัน ให้ เว้น จาก การ คัด ได้ อย่าง
หนึ่ง กล่าว คือ การ ตั้ง “อนุญาโตตุลาการ” แล้ว ให้ อธิบาย
ให้ นักเรียน เข้าใจ ว่า อนุญาโตตุลาการ คือ อะไร ใน ที่ สุด

ให้ชี้ให้เห็นว่า ที่ชาติต่าง ๆ ตกลง กันด้วย การรบมาก กว่า
ด้วยการ ตั้ง อนุญาโตตุลาการ นั้น เพราะเหตุว่า

๑ จำเป็นที่ ต้องทำ ดังนั้น เพราะใน บัจุบันนี้ ถ้าหาก
จาก การรบ หรือการ ตกลงกัน ด้วย เชื้อ พังค้ำ พิพาทษา
ของ อนุญาโตตุลาการ อย่างใด อย่างหนึ่ง ใน ต้องอย่างนั้น
แล้ว ก็ไม่ มีวิธี หนึ่ง ที่จะตัดสิน ให้เป็น เกิด ชาติได้.

๒ เพราะเหตุว่า เป็น ขบวนการ ที่ได้ ทำสืบ ๆ มา แต่
โบราณ จนเป็น นิสัย ติด สืบตาม เดิมแล้ว

๓ เพราะ มี สิ่ง ที่ เป็น เหตุ ยุแย่ง อยู่ มาก ทั้ง ที่ ได้ กล่าว
ไว้ แล้ว ใน ข้อ ก.

ค. โทษของการ คัด สงคราม—เช่น ความตาย, ความเจ็บ,

ความจน, ทำให้การ ค้าขาย ตกตอย น้อยลง, และทำให้ ภาษี ทางการ
ขึ้น ๆ ลง ๆ สิ่ง เหล่านี้ สรรพ ทำให้ นักเรียน คิด เห็น ได้ เอง ส่วน
ผล อัน เป็น โทษ อย่าง ร้ายแรง ของ การ คัด สงคราม นอก จากนี้ ก็ คือ
ที่ มี แรง อยู่ ใน สัญญา ทาง ราชไมตรี และ ที่ ชาติ ต่อ ชาติ มี ใจ
เจ็บแค้น ผูก พยาบาท ต่อ กัน และ กัน

การ บ้านเมือง

วิธี ที่จะสอน เรื่องต่าง ๆ ใน หัวข้อนี้ คือ ให้ตั้ง ต้น ต้นตอสิ่ง
ที่มี ที่เป็น ชน ใน ปัจจุบัน นี้ก่อน แล้ว จึง ค่อย ๆ เรียบเรียงไป ทุกที่
จนถึง สิ่ง ซึ่ง มี ซึ่งเป็น ชน ใน กาลโบราณ หรือ กลับพูด เสีย อีก
อย่างหนึ่งว่า หลักของการสอน เรื่อง ซึ่ง เกี่ยวข้องแก่การ บ้านเมือง ก็
คือ ให้จัดสอน ด้วยสิ่ง ที่ นักเรียน รู้ ชน บ้าง แล้ว ชนไป หา สิ่ง ที่
ยังไม่รู้โดย และวิธี ที่จะ สอนนั้น ก็ควร สอนเป็น ลำดับค่อย ๆ
กันไปดังนี้

๑. สถานที่ต่าง ๆ เช่น องค์ มณฑล, รัฐ มณฑล, ศาล
ไปรษณีย์, ศาลแพ่ง, ศาล พระราชอาญา, ศาล อุทธรณ์, ศาล ฎีกา,
กรมศึกษาธิการ, กรม กอง กระทรวง, กรมศุขาภิบาล, กรมโยธา กรุง
เทพ ฯ และหัวเมือง, กระทรวง พระคลังมหาสมบัติ, กระทรวง ต่าง
ประเทศ, และ กระทรวงมหาดไทย ฯ ฯลฯ

๒. สถานที่เก่า ๆ เช่น พระที่นั่งต่าง ๆ ที่กรุงเก่า
(ถ้าพานักเรียน ไปดูได้ก็ ยิ่งดี มิฉะนั้น ควร หารูป มาให้ดู), คูยกเก่า
ที่หน้า วัดพระเชตุพน ฯ, วัด พระเชตุพน ฯ, วัด อรุณราช

วราราม, วัดเทพศิรินทราวาส, วัดมหาธาตุฯ, วัดบวรนิ
เวศวิหาร, วัดพระศรีรัตนศาสดาราม, ภายในพระบรมมหา
ราชวัง, พิพิธภัณฑ์สถาน, บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตก,
สะพานมิตรภาพ ฯลฯ

๓. ผู้มีชื่อเสียงในพงษาวดาร

ถ้าค้นให้พบ

ข้อที่ ๖ ด้วยประวัติ

๔. หัวเมืองต่าง ๆ ควรสอนให้นักเรียนรู้ว่า ตั้ง
ขึ้นเมื่อใด, ได้มีความเจริญมาก ในครั้งใดบ้าง, และในปัจจุบัน
นี้ ชาวเมือง ประกอบการเลี้ยงชีพ ในทางใด, ด้วยการค้าขาย
เชื่อม ต่อ หรือเจริญ ขึ้นอย่างไร, ฯลฯ

๕. ผู้มีช่าง และสิ่งของใหม่ ๆ เช่น เบียร์เย็น
ผู้มีช่าง ของเล่น นกบิน ในครั้งโบราณ, ช่างเขียน เดิมทีกับ
ช่างเขียนเก่า, รถไฟ, เรือไฟ, เรือไมเคอร์, โคมแสงต่าง ๆ
รถไมเคอร์, โรงสีไฟ, รถแตรมอเตอ, ไฟฟ้า, จักรเย็บ
ผ้า, เครื่องจักรสูบน้ำ, โทรเลข, โทรศัพท์, และเครื่อง

ถ่ายรูปเหล่านี้ จงบอกให้นักเรียนรู้ว่า เป็น ของที่เรากำลังนำเข้ามา
ไว้

๖. การศึกษา ควรบอกให้รู้ว่า การเล่าเรียน
เกี่ยวข้องกับ การเล่าเรียน แต่ก่อนผิดกัน อย่างไร ในปัจจุบันนี้
กรมศึกษาธิการ ได้จัดการ ดังนี้, แต่งตำราใหม่ ๆ,
ส่งนักเรียนออกไปศึกษาวิชา และ ตรวจ ออกแบบแผน อยู่ใน
นา ๆ ประเทศ อย่างไร นอกจากนี้ ควรอธิบายถึง การ
งานของวัด, ของบ้าน, ของหนังสือพิมพ์, และ ของสมาคมต่าง ๆ
(เช่น ตำบักขจรบุรี สมาคม) ว่า ช่วย ในการ ศึกษา ของ บ้าน
เมือง มาก น้อยเพียงใด

เรื่องเหล่านี้ ครูควรพูดให้นักเรียนฟัง ให้พิสดาร และ
ให้เป็น ที่เพ็ดพิศ เช่น ตอนนั้น แลมนั้น ประคองเล่า
นิทานเรื่องสนุก ๆ แม้ดั่งจะเล่าช้า ๆ ชาก ๆ สักก็ ครังก็ ไม่
รู้สึกจืด การที่แนะนำให้ทำดังนี้ ก็เพื่อจะให้นักเรียน
เกิดความรู้ที่ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน และเพื่อ ให้
เกิด ความพอใจที่จะศึกษาเล่าเรียน ในสิ่งที่ ตนไม่ได้เคยนึกเคย

มัน มา แก่ เดิม ถ้า และ ครู คนใด พยายาม ทำให้ เด็ก เกิด
 ความ พอ ใจ ขึ้น ได้ แท้จริง แล้ว ก็ ชื่อ ว่า ได้ ทำ คุณ ให้ แก่
 ชาติ และ บ้าน เมือง หา ที่ สู้ ตี มิ ได้ เพราะ เหตุ ว่า การ ที่ คน จะ
 รู้ จัก แสง หา วิชา ได้ คน เอง ก็ ตี, หรือ ที่ จะ รู้ จัก หน้า ที่ ของ คน
 ไหว ทาง อยู่ กัน ปรานี ประ นอม และ ใน ทาง ที่ จะ เป็น ประ โยชน์
 แก่ บ้าน เมือง ก็ ตี ย่อม ต้อง ขาด ขวัญ “ความ พอ ใจ” ที่ ผลิ ขึ้น
 ด้วย อำนาจ ความ มุ่ง หมาย และ ความ ประ กั้น ประ คอง อัน ตี ของ ครู
 ใน ขณะ เมื่อ ยัง เป็น เด็ก อยู่ อย่าง เดียว เท่านั้น.

